

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXIX 1 9 3 2 ŠTEVILKA 3

I. KAISER

SEDANJI GOSPODARSKI IN SOCIALNI PROBLEMI

Svet v krizi! Živimo v dobi, ko stoje države in posamezniki pred težkimi vprašanji, odgovornimi nalogami, — ko se vrtimo v nekakem krogotoku, ne videč cilja, v strahu za sedanjost in bodočnost, v nervozi, nestrpnosti, obupu, gospodarskih in socialnih zablodah. Vrtoglavo se gibljemo v razglabljanjih o gospodarskem zastoju, padcu kupne moči, stalnem padanju prometa, brezposelnosti, denarnih težkočah, carinskih mejah, razorožitvi, občem nezaupanju in v nebroj perečih vprašanjih, ki z vso silo pritiskajo na rešitev in iz katerih se zopet porajajo nova še težja vprašanja. — Kaj je ta pojav?

Trdijo, da so posledice svetovne vojne, da je krivo temu razburkanemu valovanju človeštva neravnovesje v porazdelitvi zlata in dobrin.

Če pa vzroke tega svetovnega valovanja podrobneje proučavamo, pridemo do zaključka, da ni vzrok krize le neravnovesje v porazdelitvi dobrin, marveč da leže vzroki tudi v duševni krizi, v duševnem razpotju, na katerem se človeštvo nahaja. Posredni vzroki te svetovne krize leže v tem, da se je človek z razpletom in kompliciranjem življenjskih pogojev vedno globlje vtapljal v težnji po prisvajanju dobrin, ko je iz človeka izginjalo čustvo, katerega mu je narava vcepila.

Vzroke svetovne krize moramo iskati končno tudi v prekipeli človeški kulturi. Kultura s svojimi silnimi uspehi na polju znanosti in tehnike deluje tudi na mišljenje in nazore človeštva. V človeštvu je naraščal materializem, ki je rodil kapitalizem, zanetil sovraštvo in brezmejno sebičnost, na drugi strani pa se ustvarja nevarna psihoza mas z različnimi splošnosti škodljivimi pokreti. Vse to je raznetilo nepomirljivo borbo med človeštvom. Človek se je oddaljeval od prirodnih zakonov in to oddaljevanje od načelnega smotra življenja — ljubezni in pravice — ga je privedlo v krize, ki so se vedno najobčutljiveje odražale v gospodarskem organizmu.

Splošna karakteristika sedanjega svetovnega položaja je **gospodarski zastoj**, ki se izraža v omejevanju produkcije, padcu cen, padanju prometa, denarnih težkočah, brezposelnosti, uvoznih in izvoznih ovirah itd.

Temu pojavu je prednjačila doba velikega gospodarskega razmaha, katerega neposredna posledica je ob zablodah človeštva — padeč.

Takoj po svetovni vojni, ki je izčrpala in opustošila Evropo in zapustila vseobče pomanjkanje, se je razvijalo svetovno gospodarstvo z bliskovito naglico. Tehnika se je razmahnila, nastopila je doba krepkega industrijskega razvoja in obratne racionalizacije. Ogromno kapitala se je investiralo v industrijska podjetja, ki so obratovala s polno kapaciteto. Pomanjkanje življenjskih potrebščin, ki ga je izzvala dolgotrajna vojna, je

dvignilo poljedelstvo. Tudi samozavest državnih edinic, ki je prinesla avtarkične tendence, je bila gonilna sila.

In v takih prilikah se je industrijska in poljedelska proizvodnja rapidno dvigala in z neprestanimi tehničnimi racionalizacijskimi izpopolnitvami napredovala. Amerika je v tem razmahu prednjačila in pričela s svojimi izdelki in pridelki prodirati preko Oceana v ostali svet. Razvnela se je ljuta tekma v vseh področjih svetovnega gospodarstva. Bil je to mrzlični razvoj, bolje zalet, brez trezne kalkulacije in uvaževanja tudi možnih zlih posledic. Gospodarstvo je šlo preko, sicer mnogokrat okostenele, znanstveno-ekonomske teorije, ki je pa vendarle na mnogih praktičnih primerih iz gospodarske zgodovine dognala, da je treba varovati ravnovesje med vsemi življenjskimi faktorji.

Ta gospodarski zalet se odraža osobito v velikem porastu industrijske, kakor tudi poljedelske proizvodnje.

V industrijski produkciji opazamo ogromno povečanje svetovne produkcije do leta 1929. Povprečno porast nekaterih važnejših industrijskih panog kaže naslednji pregled:

Stroka	Proizvodnja v 1000 tonah			
	1913:	1925:	1929:	
Premog	1,129.000	1,230.000	1,321.400	—
Petrolej	1,261.073 tisoč sodov	1,322.896 tisoč sodov	—	—
Železo	1913: 77.900	1928: 86.940	1929: 97.000	—
Aluminij	1913: 62·5	1928: 227·3	—	—
Jeklo	1913: 75.150	1928: 107.980	1929: 119.000	1930: 95.000
Cink	1921: 1.120	1929: 1.470	1930: 1.414	—
Svinec	1912: 1.200	1929: 1.800	—	—
Baker	1923: 1.246·4	1925: 1.416·9	—	—
Avtomobili	1925: 4,877.962 kom.	1927: 4,158.966 kom.	1929: 6,295.352 kom.	1930: 4,107.000 kom.
Cement	porast 1929 napram 1913 znaša 70%.			
Sladkor	1913/14: 1.989·7	1928/29: 2.821·8	—	—
Umetna svila	1913: 11	1926: 100	1927: 132	1928: 140
Bombažovo blago	1913: 6.334	1926: 6 784	1927: 5.841	1928: 6.245
Juta	1913: 2.260	1926: 2.754	1927: 2.388	1928: 2.240
Volneno blago	1913: 1.465	1926: 1.451	1927: 1.558	1928: 1.579
Svileno „	1913: 27	1926: 44	1927: 46	1928: 46

Skoraj v vseh industrijskih panogah je torej produkcija do približno leta 1928 daleko preseгла predvojno produkcijo in sicer povprečno za 31%.

To je ogromen napredek tekom sorazmerno kratke dobe, ki bi moral na prvi pogled sodeč prinesiti vsesplošno blagostanje!

Toda pri tej preobilni proizvodnji so se kupičile zaloge in pereče je postajalo vprašanje — kam z blagom? Pričele so se kazati prve posledice nepreračunjenega zaleta. Svet, izčrpan v vojni, je bil zopet nasičen z blagom. Tehnična izpopolnitev in novi izumi so sicer dvignili potrebe kulturnega človeka, ki pa v potrošnji kljub zaposlenosti in dobremu zaslužku, vendarle ni mogel slediti tako naglo zvišujoči se proizvodnji. Poleg tega pa so ostali široki predeli zemlje, naseljeni s prebivalstvom primitivnejše kulture, za nove potrebe, tehnične izpopolnitve in izume, več ali manj nedostopni.

Zvišanje svetovne proizvodnje pa končno tudi ni bilo v skladu s porastom prebivalstva. Po statističnih podatkih je znašalo prebivalstvo na vsem svetu

1913:	1.805.000.000
1921:	1.836.000.000
1930:	1.986.576.000

to je napram letu 1921 7% porast.

Svetovna industrijska proizvodnja je v povojni dobi porastla za povprečno 31%, prebivalstvo za 7%, kar je seveda moralo povzročiti nesorazmerje med proizvodnjo in potrošnjo.

To nerazmerje bi se moglo izravnati le z znatnim dvigom življenjskega standarda širokih ljudskih plasti, to je z dvigom kupne moči. Kupna moč pa je nasprotno, ob vedno jačjem naslanjanju proizvodnje na stroje, padala.

Zato je to neravnovesje med proizvodnjo in potrošnjo povzročilo kopičenje blaga, ki je izzvalo prve pretresljaje v povojnem svetovnem gospodarstvu. Sledila je koncentracija kapitala v kartelih in trustih, da se obvaruje padec cen in razvrednotenje ogromnih zalog. V tem teku omejiti proizvodnjo in prilagoditi jo kupni moči pa je bilo brez nevarnosti kakega socialnega gibanja mas, nemogoče. Zato se je z vso silo, a brez pravega leka, zadrževalo to drčanje do leta 1930.

Tehnični in racionalizacijski napredek je neposredno vplival tudi na razmah poljedelske proizvodnje, v katerem je prav tako prednjačila Amerika.

Ogromno je porastla zlasti žitna proizvodnja. Z mehanizacijo in racionalizacijo poljedelstva so se, ne da bi se zaposlitev delavstva zvišala, obdelale nepregledne poljane dotlej puste zemlje, z uporabo kemičnih snovi se je izboljšala kakovost in zvišala količina pridelka. V Evropi se je v industrijskih državah pod vplivom avtarkičnih tendenc razvijala žitna proizvodnja in dosegla presenetljive uspehe.

Tako se je poleg drugih vrst žitaric pridelek pšenice dvignil do leta 1928 napram 1913 v:

Evropi za	5%	Avstraliji	28%
Kanadi	36%	Indiji	4%
Sev. Ameriki	24%	ostalim državam	18%
Argentini	36%		

V Ameriki je ob ogromnem porastu žitne proizvodnje nastajala panika. In zlasti Kanada in Argentina sta vrgli na evropsko tržišče ogromne količine žita, kar je povzročilo v evropskih agrarnih državah strašen padec cen, ki je za daljšo dobo povsem onemogočil agrarni razvoj v teh državah, zlasti ker se s padcem cen agrarnih proizvodov skladno niso znižale tudi cene industrijskih proizvodov.

Z gospodarsko racionalizacijo poljedelstva so se kopičile svetovne zaloge živiljenjskih potrebščin, ki znašajo po cenitvah iz zadnjih let 275 milijard kg pšenice, 6 milijard kg sladkorja, 26 milijonov vreč kave in 12 milijonov bal bombaža.

Ta velik porast proizvodnje pa je znatno vplival tudi na razvoj svetovne trgovine, ki je v razdobju od 1924 do 1926 porastla za 27%.

Medtem pa so se zlasti evropske države, kljub tej veliki gospodarski ekspanziji, nahajale v težkih in morečih skrbih. Vojni dolgovi, notranje politične neprilike so jih pritiskale k tлом v finančnem in moralnem oziru, davčna obremenitev pa je iz leta v leto naraščala in slabila poleg mnogih drugih činjenic gospodarsko moč prebivalstva. Ostro nasprotujoče si tendence med državnimi edinicami so absorbirale vse delo tako, da je bila tudi vsaka smotrna gospodarska politika nemogoča. V mednarodni trgovini je bilo prav tako vsako sporazumno delo za vpostavitvev znosnih mednarodnih trgovskih odnošajev povsem izključeno.

In v tem položaju se je iz ogromne proizvodnje pojavila ljuta mednarodna tekma, stremeča po podjarmljenju trgov, ostra konkurenca, ki se je iz leta v leto stopnjevala in prisilila države, da zaščitijo svoje gospodarstvo pred poplavljenjem domačega trga s tujimi izdelki. Vsa Evropa se je radi tega porazdelila na nebroj carinskih področij.

V industrijski in agrarni proizvodnji je nastopila depresija. Kapital, ki je preje iskal novega plasmana, se je pričel odtegovati.

Nastopali so v vedno strašnejših oblikah črni dnevi gospodarske krize. Za nami in pred nami so zazijala globoka, neprestopna brezdna. Zastoj v industriji, redukcija obratov, nestabilnost cen, brezposelnost, polom cen agrarnih proizvodov, obubožanje, splošno padanje kupne moči širokih ljudskih plasti. Število nezadovoljnih narašča, izpodkopava moralo in poštenje, trd boj za obstanek vžiga sovraštvo.

In kako tudi ne, ko smo zgrešili pravo pot, ki vodi k zdravemu napredku. Kako tudi, ko smo se vendar oddaljili od načela, da je ljubezen, poštenje in vzajemnost sila, ki vzdržuje svet. Zatajili smo razum, zatajili ljubezen — in zmagala je beda.

Velika racijonalizacija, s katero se nadomešča danes vse ono delo, ki ga je še pred nedavnim časom opravljala človeška roka, je tudi pripomogla k brezposelnosti.

V prva povojna leta, ko smo stopali z mrzličnim razvojem tehnike v dobo racijonalizacije, spadajo prvi pričetki tega velikega problema, ki danes vznemirja svet.

Sledeča tabela, ki nazorno kaže razplet brezposelnosti, nam jasno pove, da je do leta 1927 naraščanje brezposelnosti več ali manj posledica racijonalizacije, brzi porast v naslednjih letih pa vsekakor posledica velikega gospodarskega zastoja, ki ga preživljamo.

Število brezposelnih se je gibalo približno takole:

Amerika:	1929: 5,000.000	1931: 6,200.000
Nemčija:	1924: 436.450	1930: 3,977.000
	1926: 1,485.931	1931: 5,349.000
Anglija:	1924: 1,198.800	1930: 2,299.500
	1926: 1,664.000	1931: 2,572.000
Italija:	1924: 150.449	1930: 556.481
	1926: 181.493	1931: 909.234
Avstrija:	1924: 98.050	1930: 237.745
	1926: 168.753	1931: 375.658
Čehoslovaška:	1924: 73.006	1930: 61.213
	1926: 71.237	1931: 88.600
Poljska:	1924: 155.245	1930: 209.912
	1926: 350.000	1931: 259.626
Belgija:	1924: 11.017	1930: 37.322
	1926: 15.388	1931: 81.318
Švica:	1924: 9.451	1930: 53.903
	1926: 18.138	1931: 58.186
Francija:	1926: 342	1931: 123.891
	1930: 18.595	
Holandija:	1930: 54.955	1931: 105.671

Število brezposelnih je porastlo v letu 1931. na svetu na 21 milijonov napram 15 milijonom v letu 1930.

Kriza v letu 1930, ki je naraščala v letu 1931 je reakcija silnega gospodarskega poleta, — čas težkih gospodarskih perturbacij, doba merkantilizma z vsemi težkočami, ki se izražajo v potenciranem nacionalizmu v gospodarski politiki, potencirani zaščiti narodnega dela, uvedbi strogih carinskih mej in omejitve, — v skrajnem sebičnem hiperkapitalizmu in gospodarskem imperializmu.

Vse to pa je povzročilo, da se je v sedanji krizi izgubilo dve tretjini proizvedenega svetovnega prirastka. Proizvodnja in trgovina sta pričeli padati in že leta 1930 je bila izravnana razlika v prirastku. Trgovina je padla za 27%, volumen proizvodnje pa je le še za 10—12% večji od predvojnega.

Potegnimo črto — in reasumirajmo efekt svetovnega gospodarstva v zadnjih 12 letih.

Mogočen dvig produkcije in trgovine tvorijo aktiva. Hiperkapitalizem, ki je držal dobrine sveta v svojih šapah, je glavna pasivna postavka, iz katere se je razvilo splošno obubožanje. Današnji gospodarski počezaj s svojimi perečimi problemi, ki vplivajo razkrajajoče na gospodarsko, moralno in etično razpoloženje velike večine svetovnega prebivalstva, daleko odtehta aktivnost, pa je bilanca svetovnega gospodarstva v letu 1931 pokazala dejansko neko splošno insolvenco, katere pa noče priznati.

Na eni strani: zlato tele — svetovne finance — v katerih vladajo bolj kakor v kakoršnemkoli drugem področju življenja, zablode. V rokah maledga števila ljudi se kopiči zlato in kapital, ki leži brezplodno naložen v zaklenjenih tresorih, ali pa bega kot Ahasver iz dežele v deželo.

Na drugi strani: milijonske množice brezposelnih in obubožanega ljudstva. To je stanje, ki ne more voditi do zdravega napredka, kajti oro-

pana je velika večina človeštva deleža na dobrinah, ki mu po naravnih zakonih in načelu pravičnosti pripada.

Zato je predpogoj zdravega napredka svetovnega gospodarstva pravična porazdelitev dobrin, pa je zagadelj potrebno, da se zlato, ki tvori temelj denarnemu prometu, pravično porazdeli, da se svetovna proizvodnja prilagodi v svojem razvoju prirodnim pogojem, predvsem pa, da v vrste vodnikov politike in gospodarstva pronikne zavest, **da je njihovo delo namenjeno in posvečeno kulturnemu, moralnemu in socialnemu dvigu človeka. Oni, v katerih duševnosti se danes giblje vse javno življenje, so odgovorni stotilijonskim množicam človeštva, ki, če se jim iztrga iz src dostojanstvo človeka, pobesne in s surovo silo uničijo sadove dela, ki so ga pomagale ustvariti.**

To je največji problem sedanjega časa, ki nujno narekuje preustroj v svetovnem gospodarskem življenju. Produkcijo je treba prilagoditi življenjskemu standardu, porazdeliti jo po prirodnih pogojih, odpasti mora gospodarski nacionalizem, carinske meje, zapore in prometne ovire, — **svetovno gospodarstvo mora po naravnih zakonih in načelu pravičnosti služiti človeštvu kot celoti.** Slediti mora tvorba mobilnega kapitala, ki naj pravično porazdeljen, oživlja podjetnost in delavnost.

To je tudi predpogoj k zdravemu moralnemu in socialnemu prerojenju človeštva. Gospodarski ustroj, ki poganja množice v bedo in glad, ruši v človeku dostojanstvo, ponižuje ga, navaja v revolucije, poboje, umore, tatvine in moralne zablode.

Gospodarski ustroj pa, ki ne služi težnjam posameznikov in zakrknjenega kapitala, prinaša splošno blagostanje, vzbuja voljo, dviga duševnost človeka, blaži sovraštvo in pripravlja pot humanizmu.

Zato mora slediti takemu gospodarskemu preostroju krepki povdarek **humanizma**, ki bo brezdvomno privedel dosedanja brezuspešna prizadevanja za razorožitev do pozitivnih uspehov. Moderna tehnika je iznašla sredstva, ki morejo na mah uničiti cele pokrajine. Komu je to v prid? Človeštvo gotovo ne! In ali nismo kot otroci, ki grade palače, pa jih potem zopet podrejo. Ali nismo uničevalci lastnega dela?

Ziva humanistična ideja, ki bi mogla prinesiti mir, bi pa imela tudi na gospodarstvo svoj vpliv. Danes, ko ječi svet v finančnih stiskah, ko gladuje milijone ljudi, se ves svet mrzlično oborožuje. Strašno je orožje, ki ga pripravlja vojna tehnika za bodoče vojne! In ta vojna pripravljenost ter oboroževanje izčrpa velik del finančnih sredstev držav.

Po podatkih Društva narodov znašajo vojni izdatki naslednjih držav: Anglije 19.605 milijonov franc. fr., Zedinjenih držav Amerike 18.000, Rusije 16.800, Francije 18.800, Italije 9417, Japonske 6665, Nemčije 4278, Poljske 2278, Čehoslovaške 990 milijonov franc. fr. Ogromne svote se uporabijo za vojno zrakoplovstvo in sicer v Angliji 2385, Ameriki 2750, Rusiji 2000, Franciji 2139, Italiji 1272 milijonov franc. frankov, tako da že samo izkazani vojni izdatki za suhozemno vojsko, vojno mornarico in zrakoplovstvo znašajo 107.379 milijonov franc. fr., ne upoštevajoč še vojne izdatke drugih držav.

Res je, da je v tej vojni industriji zaposlenega mnogo delavstva, toda uporaba teh ogromnih svot v druge koristnejše namene bi mogla zatreti težkoče, ki bi z demontiranjem te industrije nastale.

Saj stoji pred nami nebroj socialno političnih nalog, ki imajo cilj dvigniti moralo človeka.

Vse te ogromne svote bi se mogle plodonosno naložiti v javna dela, ki bi za dolga leta zaposlila delavstvo, posvetiti bi se mogle moralnemu dvigu človeka, predvsem vzgoji mladine.

Edino gospodarsko delo, sloneče na principih pravičnosti, morale in naravnih zakonov, more izboljšati sedanji položaj, kajti sedanja svetovna kriza je kriza duševnosti.

Kdo pa naj deluje na ustvarjenju takega gospodarskega ustroja? Tu smo poklicani vsi, da vsak s svojega položaja delujemo za pravičnost in podvig morale. Vsi se moramo zavedati, da smo atomčič velike celote, da smoter našega življenja ni vtapljati se v sebičnost, marveč iz naravnega nagona in iz sebične želje po blagostanju delovati za celoto. Zato pa mora biti vse gospodarsko, moralno in socialno delo naših organizatoričnih edinic posvečeno veliki ideji humanizma, osnovnemu načelu življenja, pravičnosti in zavesti, da je Veliki duh postavil človeka v to večno lepo naravo kot ideal svojega stvarstva.

Dr. VINKO ŠARABON

GOSPODARSKI BOJ V AZIJI

Nemški zavod za konjunktorno raziskovanje se bavi v svojem zadnjem mesečnem poročilu tudi z vprašanjem posledic borbe med Kitajsko in Japonsko za svetovno gospodarstvo. Zaključek je tale: **Japonska** je v znamenju nenavadno močnega pritiska na izvoz svojih industrijskih produktov in vidi, da je ogrožen ravno njen najvažnejši eksportni trg, Kitajska. Položaj **Kitajske** je pa označen po izgubah trenja, ki rezultirajo iz opustitve starega produkcijskega načina v zvezi s pripustitvijo ameriško-evropske trgovine in iz pospešene industrializacije obrobnege ozemlja.

Nekako polovica od 64 milijonov **Japoncev** živi od poljedelstva, a manj kot polovica agrarne produkcije, cenjene na 3500 milijonov jenov, pride v trgovino; drugo se porabi doma. Kljub intenzivnemu obdelovanju lastna produkcija ne zadostuje za kritje domače porabe in se mora letno uvažati za 250 milijonov jenov živil. Dohodki kmeta so zato zelo majhni in sorazmerno izredno majhna je torej tudi njegova kupna moč za domače industrijske izdelke. Ker mora pa vedno rastoče prebivalstvo biti zaposleno v **industriji** in ker ta industrija s svojo 7 milijardno produkcijo svojih izdelkov ne more prodati doma, je navezana na **izvoz**. **Eksportna kvota je trikrat tako velika** kot ona v drugih »kapitalističnih«
državah. Do leta 1931 je mogla Japonska pasivni saldo svoje trgovske bilance z deflacionističnim znižanjem cen držati na izredno nizki stopnji. Motenje svetovnega trga s padcem angleškega funta je pa prisililo Japonsko, da je **prenehala z deflacijsko politiko** in da je tudi ona **opustila zlati standard**. Dočim je bil na indijskem trgu japonski uvoz prizadet v prvi vrsti po dogodkih v Britanskem imperiju, je zadel izvoz Japonske na Kitajskem trgu na oviro, ki je ni mogel premagati, na **bojkot**.

Odkar je **Kitajska** dobila leta 1930 svojo carinsko avtonomijo nazaj, skuša s protekcionističnimi ukrepi pospeševati razvoj **svoje lastne industrije**. A najvažnejši uspeh tega prizadevanja, dvig blagostanja in notranje na-

kupne moči, se sedaj nič ne čuti. In to tem manj, ker so notranje politične zmede preprečile tudi nadaljevanje važnih poljedelskih melioracijskih del. Kako majhna je nakupna moč kitajskega 450 milijonskega naroda, kaže dejstvo, da ima Kitajska z **osmimi markami na glavo najnižjo uvozno kvoto** vseh dežel sveta. Ta dežela je izpostavljena sedaj najhujšemu izvoznemu pritisku Japonske.

A ne samo kot **dobaviteljica**, temveč tudi kot **nakupovalka in upnica je Japonska** na Kitajskem interesirana. Japonci prodajajo v prvi vrsti preko pristanišča Šanghaj, importirajo pa iz Južne Kitajske in iz Mandžurije. V trgovskih in industrijskih podjetjih na Kitajskem je investiranih nič manj kot **1400 milijonov jenov** japonske glavnice; skoraj polovico vseh vreten in statev kitajske bombaževe industrije je last japonskih tvrdk. Na eni strani je torej narod, ki išče možnosti prodaje svojih industrijskih previškov, takoj zraven je pa narod, ki živi v bedi in pomanjkanju in kojega dežela bi mogla v drugačnih razmerah biti prodajna rezerva za vse svetovno gospodarstvo.

* * *

Profesor dr. H. Levy piše pod naslovom »**Gospodarski boj Japonske**« med drugim sledeče:

Pri bojih med Kitajci in Japonci nikakor ne smemo prezreti gospodarske plati. Njiju **gospodarska struktura je bistveno različna**. Kitajska je dežela še nerazkritih možnosti z relativno majhno industrijo, Japonska je pa dežela že visoko razvitega in dobro organiziranega eksportnega kapitalizma. Leta 1902 je znašal izvoz Japonske v Kitajsko, Indijo, Holandsko Indijo in Egipet pičila 2 milijona funtov, leta 1929 pa 41 milijonov; ali, leta 1927 je izdelala Japonska 3,600.000 kg umetne svile, leta 1930 že 15,700.000, to je skoraj toliko kot Francija. Ltd. Kitajska je dobila leta 1913 po uradni angleški statistiki 20 odstotkov bombaževega uvoza iz Japonske, leta 1929 pa 66 odstotkov. Podoben je bil razvoj japonskega izvoza v **Indijo**; tik pred svetovno vojsko je znašal izvoz japonskih bombaževih tkanin v Indijo 10 milijonov yardov (1 yard 0,914 m), danes pa znaša na leto okoli 350 milijonov yardov! Zastopnik ene največjih angleških tekstilnih zvez je pisal pred kratkim: »Uvoz v Indijo je bil pred vojsko skoraj izključno v angleških rokah, sedaj so nam pa Japonci vzeli 20 odstotkov uvoza in so premagali tudi poceni delujoče indijske tovarne, kljub 11odstotni zaščitni carini.« Japonska zunanja trgovina je vzorno organizirana; v Indiji so japonske importne tvrdke združene v sindikatu, ki enotno dela, dočim si evropske tvrdke na vso moč konkurirajo. Japonci pa gredo še naprej in ustanavljajo lastne tovarne tudi onostran carinskih mej. Freda Utley je izdala knjigo »Lancashire and the Far East (Lancashire in Daljni Vzhod) in pravi tam, da se ponujajo Japonci na Kitajskem Angležem in Amerikancem tudi za posredovalce. »Mi Kitajce bolj razumemo«, pravijo.

Razvoj japonske veleindustrije ni izšel iz »organičnih« pogojev. Evropa med vojsko svoje industrije ni mogla razvijati, nastala je blagovna lakota, in to je Japonska izrabila; pomagali so ji povojni nacionalizem, protekcionizem, razni vrednotni momenti (previsok tečaj funta, padec srebra) itd. Že itak velika beda japonskega delavca bi se še bistveno povečala, če bi Japonska svojih prodajnih trgov ne mogla obdržati in razširiti. Japonski grozi v Indiji nevarnost od novih carin, v Kitajski pa od bojkota. Potem si pa pomagaj, kakor si moreš.

Gospodarski sotrudnik »Vossische Zeitung« piše iz Šanghaja:

Boj med Kitajsko in Japonsko bo imel ekonomske posledice tudi za bolj oddaljene dežele. Neposredno in najbrž v zelo močnem obsegu bo trpel **trgovski promet med Kitajsko in Japonsko** samima in bo vržen iz tira, doseženega v dolgi vrsti let. Kitajska ima v borbi proti Japonski zaenkrat eno samo učinkovito sredstvo, ki se ga je pričela posluževati takoj po otvoritvi sovražnosti v preteklem septembru, in to je **bojkot japonskega blaga**. Važnost tega sredstva nam pokažejo nekatere številke: Leta 1930 je importirala Kitajska za 2500 milijonov mark blaga, od tega za 800 milijonov iz Japonske, torej eno tretjino; ves japonski izvoz je znašal okoli 3·2 milijarde mark in je od tega odvzela Kitajska eno četrtno. A to še ni dosti; japonska trgovina se je vsesala v Kitajsko po vsej ogromni državi, kar se vidi na primer že iz dejstva, da je v Kitajski okoli 30 japonskih bank proti 4 angleškimi in 2 ameriškima. Če zasede Japonska **Kitajska obmorska mesta**, zadene s tem **kitajske državne finance** na najbolj občutnem mestu, kajti te finance se vzdržujejo v prvi vrsti iz dohodkov kitajske **pomorske carinske uprave**. — In Šanghaj je najbolj važen: preko njega gre 51 odstotkov kitajskega eksporta in 35 odstotkov kitajskega importa. — Seveda trpi od zasedanja kitajskih pristanišč tudi evropska in ameriška trgovina. Pač dobiva sedaj evropska industrija mnogo naročil od Japonske in Kitajske, zlasti za vojni material, kakor beremo v dnevnem časopisju, a korist iz takšnih naročil je le začasna. Škoda, ki pride pozneje, je tem občutnejša. Marsikdo je od te borbe že profitiral, zlasti Angleži, Nemci in Američani — ti so prodali Japoncem ogromne množine doma na zalogi ležečega bombaža — in marsikatero vrsto blaga so se v ceni utrdile; a vse to je kakor rečeno. le začasno. Trajnega dobička nima od takih sporov nihče; saj bi na pr. kitajski prodajni trg z vojsko le še bolj ubožal in bi še manj kupil.

S. F. Mayer, predsednik British-China Association in direktor britansko-kitajskih bančnih podjetij, pravi: »Poravnava spora med Kitajsko in Japonsko bi morali pozdraviti ne le s čisto človeškega stališča, temveč bi bila tudi izrednega pomena za one evropske industrije, ki so navezane na Daljni Vzhod.

DRAGO POTOČNIK

NAŠA ŽITNA KUPČIJA

(Konec.)

Zato se je vzbudilo nezadovoljstvo pri kmetu v pasivnih krajih, pri kmetu v Sloveniji in pri mestnih konzumentih. Kmetско prebivalstvo ostalih pokrajin v naši državi je vedno bolj energično zahtevalo in to s popolno upravičenostjo, da država prevzame skrb tudi za kolikor toliko dobičkonosno vnovčevanje ostalih kmetijskih proizvodov, kar pa je v danem položaju nemogoče, saj je še manj stvarnih pogojev in bi bila potrebna še večja denarna sredstva, katerih država danes v dobi splošnega varčevanja, ki preti uničiti celo važne druge institucije, ne zmore spraviti skupaj.

Posebno v Sloveniji smo problem gledali drugače, kot v ostalih krajih države. Mi smo glede pšenice pasivna pokrajina, ki mora letno uvažati 5—8000 vagonov pšenice za prehrano prebivalstva. Pšenice ne kupuje samo naš mestni konzument, pač pa tudi kmetovalec, ker je sam ne prideluje dovolj. Naše kmetijstvo je namreč

že v osemdesetih letih preteklega stoletja, katere popisuje dr. J. Ev. Krek v svojih »Črnih bukvah kmečkega stanu«, prešlo od kulture žitaric na živinorejo, ker je žitarstvo postalo nerentabilno radi vedno bolj naraščajoče konkurence prekomorskih držav. Pa tudi niso pri nas dani pogoji za kulturo žitaric v večjem obsegu, naša zemlja je le preveč hribovita in nikoli ne bo dajala toliko, da bi vzdržala tekmo z deželami, bogatimi na humusu.

Med tem pa so tudi za naše kmetijstvo nastopili težki časi. Hmelj je pokazal pot. Od njega je bilo odvisno gospodarstvo vse Savinjske doline in čeprav so cene padle od 100 na 10 Din za kg, vendar niso smatrali za potrebno, da se priskoči hmeljarstvu z državno podporo na pomoč. Rekli so, da je hmeljske kulture preveč in naj se reducira, odnosno naj začno hmeljarji gojiti druge pridelke. Potem je prišel še padec cen živine, ki je še bolj na široko zajel naše kmetijsko gospodarstvo. Cene živine so danes komaj polovica predvojnih cen. Poleg pridelkov in živine je važen proizvod v naši kmetiji les. Tudi cene lesa so radi splošne krize padle za polovico in tako ukinile vso rentabiliteto kmetijskega gospodarstva.

V Sloveniji znaša pridelek pšenice 500—600.000 stotov letno. Pri kalkulaciji 600.000 stotov uvoza je torej naš konzum ceniti na 1.200.000 stotov ali nekaj nad 100 kg na prebivalca, kar odgovarja povprečni potrošnji v naši državi, kar se tiče produkcije mlinov, katero cenijo na 120.000 vagonov ali 12 milj. stotov. Za nas torej pšenica ne predstavlja posebno važnega pridelka in koristi, ki so jo imeli kmetje od višjih cen pšenice, ki so bile v začetku sedanje kampanje okoli 200 za vojvodinsko blago, so bile minimalne, kajti vsa pšenica se je porabila doma in le malokateri kmetovalci so jo pri nas prodali. To je bil slučaj na ptuškem polju, kjer cenijo to odprodajo na okoli 100 vagonov.

Slovenskemu kmetijstvu, kakor tudi drugim stanovom žitna akcija ni prinesla nobene koristi, nasprotno poostrila je obstoječo kmetijsko krizo in zato se je vedno bolj upravičeno pojavlja zahteva, da naj država priskoči s svojimi sredstvi na pomoč kmetu v naših krajih in uvede akcijo za vzdrževanje cen tudi drugih proizvodov. Plaćujemo absolutno in relativno največ davkov, dočim so državni izdatki za naše kraje manjši, kol pa je donos naših državnih davkov, odtod želja, naj država našim krajem vrača od davkov več kot doslej in naj najde tudi za nas sredstva, kakor jih je našla za druge. Seveda o tem sedaj ne more biti govora, ko je nastopila era splošnega varčevanja in še za druge nujne potrebe ni dovolj denarja.

Vojvodina je bogata pokrajina, njen kmet je bogatejši, kot naš. Poglejmo samo, koliko je bilo tezaviranega denarja v Vojvodini. Vsa žitna akcija pa ni prinesla, kakor smo že omenili, velikih koristi za malega kmeta, ampak predvsem za velikega. V Vojvodini imamo problem kmetijskega delavstva, kakor nikier drugje v državi. Po nedavno objavljeni brošuri glavnega tajništva delavskih zbornic »Položaj poljoprivrednih radnika« je na področju donavske banovine, ki obsega tudi nekaj izvenvojvodinskega teritorija, nad 150.000 kmetijskih delavcev brez zemlje. Te številke dokazujejo, da prevladujejo v Vojvodini velika posestva, kar stavlja v drugo luč celo pšenično akcijo. Za ta velika posestva morajo torej plačevati višje cene delavci v raznih krajih države in siromašnejši kmetje iz drugih delov države.

»Rupe zakona«

Že prej sem deloma omenil izigravanje zakonov o pšenici. Med tem ko sem pisal, pa mi je prišel v roke članek znanega in uglednega beogradskega publicista dr. V. Bajkića: »Žitni problem« v 6. št. »Narodnega blagostanja«. Ugotovitve v tem članku so zelo pesimistične. Zato jih nekaj navajam doslovno:

»Smatra se, da letna potrošnja pšenice pri nas znaša 120.000 vagonov. To pomeni, da se melje 10.000 vagonov mesečno. Toda v prvih 4 mesecih tako v ušurskih kot trgovskih mlinih ni bilo zmletih niti 20.000 vagonov. Tekmovali so mlini in trgovci v izigravanju zakona, celo žrtev pa so nosili konzument in država. Zelo majhno je število producentov, ki so prejeli ceno garantirano od države. Takoj po 15 dneh je začel padec cen. Država je trpela tako, da je prejela na račun diferece od mlinarjev, kakor je bilo potrebno v primeri z onim, kolikor je faktično zmleto. Konzumentski narod plača 4 dinarje za kruh!

Danes prejema producent povprečno 100—120 Din za kg pšenice, država pa jo plača po 160 Din. Razlika gre skozi »rupe zakona«.

Tako Bajkić. Podobno se glase pritožbe slovenskih mlinov, da se pri njih kontrola strogo izvaja, nasprotno pa je v Vojvodini taka, da omogoča tamošnjim

mlinom za 4.000 Din po vagonu nižje cene, kot so pri nas. To se ne da drugače razlagati, kot da v Vojvodini pravzaprav kontrole ni. Zato pri nas mlinarska industrija propada, vojvodinski mlinci pa, ki so bili na robu propada, cveto. Kaj je prezadolženemu mlinarju, ki izigrava zakon, če se mu proda podjetje. Vesel je, da se ga more rešiti!

Iz tega je razvidno, da kmet ni imel one koristi, katero bi mu vsi privoščili. S pšenično zakonodajo so se okoristili elementi, ki bi smeli imeti najmanj koristi od nje. Vsa lepo zamišljena akcija je zaradi lukenj v zakonodaji imela za posledico škodo države, ker je njen denar šel v nepoklicane roke. Zato lahko odpadejo očitki ing. Gjorgjevića, ravnatelja Glavne zveze srbskih kmetijskih zadrug v Beogradu, da ima kampanja proti pšeničnemu režimu izvor v krogih mlinarjev in trgovcev. Kakor da se nepošteni mlinarji in trgovci bore proti temu, da bi še dalje služili lepe denarje!

Tehnično novi zakon ni uspel, faktičnih koristi pa so imeli od njega producenti premalo, da bi lahko govorili, da so uspehi v pravem razmerju z žrtvami, ki so jih doprinesli konzumenti in vse ostalo gospodarstvo.

Napačni račun

Prvotno je vlada in z njo Priv. izvozna družba računala, da za izvoz ne bo treba kupovati tako velikih količin. O tem jih je zlasti uveril uspeh prejšnje kampanje. Tedaj je družba, kakor smo že omenili, kupila poleg privatnikov 5.679 vagonov pšenice, zaradi tega je bil razbremenjen notranji trg in so se njegove cene začele dvigati. Mislili so tudi sedaj, da bo zadostoval odkup presežka, pa bodo cene potem avtomatično narasle. Družba ga je cenila na 35.000 vagonov. Izkazalo pa se je, da smo lani imeli rekordno letino pšenice in da so bile prvotne cenitve odločno prenizke. Tako je bila družba prisiljena odkupiti veliko večjo količino pšenice. Zanimivo je, kako so se razvijale cenitve v zadnjih letih (v milij. meterskih stotov):

	prvotna cenitev	definitivna cenitev
1929	26.386	25.855
1930	24.223	21.861
1931	23.064	27.785

V letu 1929 razlika med prvotno cenitvijo in definitivno cenitvijo ni bila znatna. V letu 1930 je bila prvotna cenitev korigirana po naslednji cenitvi, ki pa je bila znatno manjša. V letu 1931 pa je bila končna cenitev za skoro 5 milij. stotov višja kot v začetku.

Sedaj lahko vzamemo, da nam za izvoz preostaja nad 80.000 vagonov blaga. Naravno je treba računati, da bodo potrebna zanj še večja sredstva za finansiranje. V tem smislu je treba tudi razumeti septemberske zakone. Kasneje si je družba pomagala tudi, ker sredstva po septemberskem zakonu niso pritekala v dovoljni meri, tako, da ni plačevala blaga, odnosno ga prevzemala. Zato vidimo v njenih podatkih vedno tudi pasuse »prijavljeno blago«, kar je razumeti, da so kmetje ponudili v odkup blago, pa ga družba ni hotela prevzeti, odnosno ni mogla, ker ni imela na razpolago skladišč.

Po najnovejših podatkih je družba odkupila, odnosno je bilo prijavljenih družbi 87.000 vagonov. Od tega je sedaj v inozemstvu še 17.000 vagonov. Konzum v prejšnji kampanji je bil cenjen na 120.000 vagonov, k temu je prišteti še 20.000 do 30.000 vagonov za setev itd. Tako je računati s prav znatnimi potrebami za izvoz. V naslednjem podajamo par podatkov v ilustraciji izvoza in pridelka.

Izvoz je znašal v posameznih kampanjah (od 1. julija do 30. junija vsakega leta):

	ton	tis. Din
1926/27	234.454	658.936
1927/28	21.626	66.935
1928/29	212.374	529.743
1929/30	622.593	1.339.313
1930/31	138.965	243.616
1931/32	303.724	466.233

Podatki za 1931/32 naravno niso kompletni, ker obsegajo samo dobo do 31. decembra, do datuma objavljenih uradnih podatkov o našem izvozu.

Primerjava letine in izvoza je naslednja (v tisočih stotov):

	letina	izvoz	konzum
	1926/27	19.440	2.344
	1927/28	15.395	216
	1928/29	28.112	2.124
	1929/30	25.855	6.226
	1930/31	21.862	1.390
	1931/32	27.785	3.030

Podatki za 1931/32 še niso zaključeni, ker je vpoštevan samo izvoz v drugi polovici koledarskega leta 1931 in tako dosledno nismo mogli ceniti konzuma. Podatki, ki so objavljeni za 1928 o naši letini, kažejo, da tedaj izvoz ni bil znaten. Kolikor nam je znan položaj, je preostalo v tem letu še veliko zalog, ki so bile izvožene v kasnejšem letu. Konzum smo izračunali tako, da smo od produkcije odbili izvoz. Uvoza nismo vpoštevali, ker ni bil znaten.

Zadnja leta je bil naš uvoz naslednji (vpoštevali smo samo koledarska leta):

1925	51.378 ton	za 228·3 milj. Din
1926	1.114 ton	za 5·1 milj. Din
1927	430 ton	za 2·1 milj. Din
1928	7.165 ton	za 27·8 milj. Din
1929	270 ton	za 1·0 milj. Din
1930	188 ton	za 0·6 milj. Din
1931	68 ton	za 0·2 milj. Din

Leta 1925 je bil uvoz izredno znaten radi slabe naše letine, kasnejša leta pa je bil manjši. Edino le še l. 1928 je bil nekoliko večji zaradi slabe letine.

Iz vseh teh statistik je razvidno, da je konzum dosegel pri nas maksimalno 20 milijonov stotov, če izvzamemo leto 1928/29. V tekoči kampanji pa je položaj slabši. Ze v Sloveniji opazamo, da konzum polagoma pada. Naš konzum se je navadil nizkih cen pšenice in belega kruha. V zadnjih mesecih preteklega leta pa se je splošno opazilo, da je konzum belega kruha in moke zelo padel. Zaradi visokih cen pšenične moke se vedno več konzumira ostalih vrst moke. To velja za kmetsko kot mestno prebivalstvo. Posebej pasivni pokrajini, kot sta Notranjska in Gorenjska, sta svoječasno že popolnoma prešli h konzumu pšenične moke, sedaj pa je konzum padel za tretjino in polovico. K vsemu temu je prišla še splošna industrijska kriza, ki je prinesla delavstvu, ki tvori velik del našega konzumentstva, redukcije in zmanjšanja plač. To je naravno vplivalo na ves konzum, ki je začel padati. Tudi iz ostalih delov države prihajajo vesti, da je začel konzum padati.

Izgledi za odjem naše pšenice so se zadnje čase poslabšali. Pšenici se vedno bolj zapirajo meje, ker tudi cela vrsta držav-uvoznic skuša zmanjšati uvoz v korist domače produkcije. Zato so cene v teh državah izredno visoke in daleč nad svetovno pariteto. Naslednji pregled kaže razvoj uvoznih carin na pšenico v primeri s predvojnimi časi. Carine so za države, ki imajo največje ugodnosti. Znašale so v zlatih frankih za meterski stot po podatkih »Bulletin international des Douanes«, objavljenih v publikaciji Društva narodov »Le cours et les phases de la depression economique mondiale«.

	1. 1. 1913	8. 11. 1930	1. 7. 1931
Nemčija	6·79	30·85	30·85
Avstrija	6·50	2·00	6·00
Francija	7·00	16·24	16·24
Grčija	6·00	10·50	10·50
Italija	7·50	16·50	16·50
Poljska	—	7·04	14·56
Češkoslovaška	6·50	4·51	8·45
Japonska	3·92	6·45	6·45

Tu se vidi, kako visoko je zaščitena pšenica v posameznih državah. Toda ne samo povišanje uvoznih carin je šlo v korist domače produkcije pšenice. Španija je po vojni prepovedala sploh vsak uvoz pšenice. Švica je prepustila sreditve uvoza državi. Švedska in Norveška sta uvedli monopol za uvoz pšenice.

Pri vsem tem pa je znašala cena pšenice kakor v zgornji tabeli:

	1. 1. 1913	8. 11. 1930	1. 7. 1931
Manitoba 1 (Winnipeg)	15:52	12:38	11:81
Winter 2 (Chicago)	17:14	14:14	12:57

Zato so balkanske uvozne države polagale veliko nad v uvedbo preferencialnih carin za velikimi industrijskimi državami. Toda ta nada se je izkazala za varljivo. Govorili smo že o Češkoslovaški, ki je vzela največ našega blaga, pa smo imeli z njo največ sitnosti in šele v januarju je izšel komunike, ki je naznanil likvidacijo sporov med Velkonakupno in Prizadom, kot je okrajšava za Priv. izv. dr. Po tem komunikeju je Velkonakupna prevzela glavno zastopstvo Prizada za CSR.

Nadalje smo dobili preferencial v pogodbi z Avstrijo, toda uvedba je bila vezana na pristanek vseh držav, ki imajo z Avstrijo pogodbe na načelu največje ugodnosti. Pogodba sama je stopila v veljavo že junija preteklega leta, toda do danes še niso odgovorile vse države in od sklenjenega praktično nimamo ničesar. Svoječasno se je poročalo, da bo tudi Francija prevzela po nižji carini velik del naše pšenice. Toda v poročilu ministrstva o tem ni govora, razen v številkah o izvozu družbe od 11. julija do 10. novembra (o teh smo že deloma pisali). Tam je rečeno, da je bilo v Francijo prodano nekaj nad 100.000 stotov. O drugih preferencialih ni govora. Zato so tudi izgledi za doseg kolektivno ugodne cene na svetovnih trgih slabe.

Končno navajamo še za naše razmere zanimivo kalkulacijo o produkejskih stroških pšenice, kakor jo je objavil »Privredni pregled« v svoji številki 37 od 13. septembra lani. Srbski ekonom — kmet Marko Maša Todorović je izračunal produkejske stroške za tri vrste zemlje: slabo, srednjo in najboljšo obdelano. V prvem slučaju je znašal čisti dobiček po ceni 150 Din za pšenico 1.605:40 Din (na površini 11.500 kv. m), v drugem na isti površini 2.347 Din, v tretjem pa na isti površini 3.787:40 Din. Še več verjetnosti pa ima za seboj statistika, ki jo je objavil prve dni oktobra zagrebški Jutarnji list za teritorij donavske banovine. Iz nje je razvidno, da so znašali pri kat. oralu v kampanji 1930/31 produkejski stroški 1.724, dohodki pa 2.550 Din, čisti dobiček znaša torej pri pšenici 826 Din. Tudi koruza je bila rentabilna kljub nizkim cenam in sicer za 431 Din na kat. oral. V kampanji 1929/30 je bilo slabše in je znašalo doplačilo za pšenico 249, za koruzo pa 976 Din radi slabe letine. Te kalkulacije imajo prednost, da so vštetii tudi stroški za obresti, tako za zemljišče, kot za druge stvari. Ti kalkulaciji govorita torej drugače. V primeri z našim kmetijstvom je ta rentabilnost naravnost sijajna.

Na eni strani se je izkazalo, da je pridelek znatno večji, kot preteklo leto. Zato je bilo računati na znatno večji izvoz, kot prvotno in dosledno tudi na znatno večja sredstva, katera je bilo treba spraviti skupaj. Na drugi strani pa se je zmanjšal radi visokih cen moke konzum, kar je zopet povzročilo, da je bilo treba računati na še večji izvoz kot prvotno. Zato je bil račun ob uvedbi sedanjega žitnega režima drugačen, kot je sedaj; zato je treba prejšnje račune postaviti na drugo podlago. Tehnična podlaga tudi ni bila dana za sprejem tako velikega pridelka v skladišču. Edino mlino bi bili v stanju prevzeti vse te količine, pa še tu bi se gotovo pojavile velike težkoče. Tako torej ni bila urejena niti finančna stran na podlagi sigurnih kalkulacij, zlasti kasneje, ko so bili že razvidni prvi rezultati akcije.

S. O. NEDRAM

ZDRAVJE IN USPEH

(Konec.)

Marden piše: Sveta dolžnost vsakogar na svetu je, da se vzdržuje v stanju, ki ga usposablja za najvišje naloge svoje sposobnosti. A gotovo je greh, ako se kdo pusti pasti v tako medlo, propadlo in izčrpano stanje, da svojega poklica ali drugih zahtev življenja ne more polno izvrševati.

Mnogo ljudi je dobrih in skrbnih do drugih, a zlih in lahkomišelnih do sebe. Nič ne pazijo na svoje zdravje, na svoje telo, ne trudijo se za vzdrževanje svojih sil, sužnji so drugim, a tirani samim sebi.

Kamorkoli se ozremo, vidimo može in žene s sijajnimi naravnimi darovi, ki opravljajo podrejena, nevažna dela, ker so brez zadostne življenjske moči in slabega zdravja. Njih prvovrstni razum jim omogoča priti le do polovičnega uspeha, ker nima njih razum dovolj opore v dobrem zdravju, v krepkem telesu.

Zaman je vsak napor tvojega duha, ako v republiki tvojega telesa štrajkajo zdaj želodec, zdaj pljuča, zdaj čreva, zdaj živci. Le v zdravi slogi vseh organov je mogoče dosežati polne uspehe. Ako si z razuzdanostjo ali neizmernostjo oslabil ali celo uničil en sam svoj organ, ne moreš biti polnovreden človek, dokler ne nadomestiš in popraviš, kar si bil zapravil.

Temeljna resnica je, da človek ne živi samo od dela, nego tudi od zabave, ne le od garanja, nego tudi od uživanja. Le izpremembe in počitki ohranjajo duha in telo prožna in odporna. Kdor goni neprestano isto motovilo in si nikoli ne privoščiči radosti in izpremembe okolice in zanimanja, mora zgodaj ohrometi v svoji sposobnosti in telesnosti.

Marsikdo misli na vse, skrbi za vse, za svoje telo pa se ali ne briga ali ga zanemarja ali pa mehkuži. Ali ne je redno ali premalo ali preveč; telesu ne privoščiči dovolj počitka, ne dovolj gibanja na zraku. Vsako zabavo, vsak sport smatra za tratenje časa. Zato se ljudje zgodaj postarajo in oslabe; preveč so se ubijali večno z istim delom, a premalo zdravilne radosti so si znali poiskati. Enoličnost je velika uničevalka duševne in telesne sposobnosti. Možgani, ki ne dobivajo dovolj krepko sveže krvi, ki se tvori iz tečne hrane, čistega zraka in gibanja, ne ustvarjajo velikih sklepov in odločb. Čista kri rodi čiste, močne misli, vzbuja radost za delo in življenje. Čista kri pa je možna le pri čistem življenju, mnogem in močnem kretanju, ob velikih izpremembah duševne hrane in ob mnogem zdravem upanju. Bolna kri, čmernost, naveličanost vsega, nezaupanje vase in neuspehi hodijo vedno skupaj.

Marsikdo si kvari zdravje iz gole skoposti. Zase se mu zdi vsakega dinarja škoda, a s tem zapravlja tisočake. Zakaj bolezen je najbolj drag luksus, a oslavljen je telesnosti je vselej zvezano z oslavljenjem duševnosti.

Motiš se, ako misliš, da si modro storil, ker si prištedil potrebni ti zajtrk. Vse dopoldne boš za to manj podjeten in ustvarljiv. Varaš se, da si pametno štedljiv, ker se voziš k oddaljenemu cilju v III. razredu vlaka. Na mesto dospješ zbit in zaspan, nesposoben za delo in važne odločitve. Kdor je pameten, si vzame spalni voz, vso vožnjo izvrstno spi, zjutraj izdatno je, nato pa gre lahko takoj svež in krepak na posle, jih naglo opravi in se urno zopet vrne. Zmožnost za delo je prvo, čas je dragocen, zdravje pogoj in — uspeh ti je potem gotov.

Iz skoposti odlašča marsikdo neznatno operacijo, trpi mesece zobobol, a ves čas je za delo manj razpoložen in manj sposoben; končno je potrebna večja in še dražja operacija in zobozdravnikov račun je seveda tudi višji. Mnogo ljudi ovirajo nervozni glavoboli, ki izvirajo le iz preutrujenja oči. Zdravnik bi jim predpisal naočnike in bolečine bi izginile. A zdi se jim škoda denarja za zdravnika in za očala, potem pa so posledice tem hujše. Toda za zdravje ni škoda nobene vsote, ker žrtev se plača z zvišano sposobnostjo za pridobivanje.

Ena najbolj nevarnih sovražnikov uspeha in sposobnosti za delo je boleštna domišljija. Kdor zmerom vase posluša, kdor sluti neprestano, da je bolan, se pogovarja o boleznih, stika in prebira medicinske knjige, mora postati malodušen in zares bolan. Popolnoma zdrav je končno človek redkokdaj, vsaj kako prasko ima, kak mozol, kako kurje oko. A zato ne sme izpreminjati krtin v gore! Domišljija se mora umakniti volji, da si zdrav.

Znano je, da vestni in pridobitni veliki igralci in pevci obeh spolov med sezono niso skoraj nikoli bolni. Zato ker ne utegnejo misliti na bolezen. Njih poklic je gotovo eden najbolj težkih, živce, telo in dušo izčrpajočih. Večer za večerom stoje, pojo, igrajo, dirjajo, skačejo, se bore, premetavajo itd. po odrih, prihajajo pozno v posteljo, a — vstajajo vendarle zdravi. Zakaj? Svoje telo negujejo s prav posebno skrbnostjo, se vsak dan kopljejo, mrzlo tušajo, nato goje sport, veliko jedo in veliko leže. Pa varčujejo s svojimi močmi. Duševno in telesno težko delo jih ohranja mlade in sveže dalje kakor lene mehkužnike njih čmernost in bojazen pred vsakim preprihom. Duševna gibčnost in nemirnost je telesu koristnejša kakor topa strahopetnost pred boleznijo. Vzdrževati duha in telo v delovanju, je najučinkovitejše zdravilo in glavni pogoj trdnega zdravja.

Nič se ne izrabi tako naglo kakor počivajoči možgani in vedno mirujoče telo. Obžalovanja vreden je človek, ki ni sposoben nikakega zanimanja za reči in vprašanja, ki leže izven ograje njegovega poklica. Neizrabljene moči možganov in udov telesa se postarajo hitreje kakor rabljene. Da ostaneš torej čil in zdrav, uporabljaj vse svoje sile, potem uideš izkušnjam, ki preže nate iz dolgočasje in naveličanosti. Kdor ima dolžnosti in si zna poiskati delo, ki ga veseli tudi preko dolžnosti, bo živel vzdržno, disciplinirano in pri tem zadovoljno sam s seboj. In srečnejši bo, kakor lenuh ali omejenec, ki vrti vedno isto kolo s čmernostjo in nevoljo.

Večina ljudi se k delu priganja in zaganja, dela mehanično in smatra delo za neprijetno muko. Toda delo bi moralo biti človeku radost, uspeh dela pa ponos. To bi bilo mogoče, ako bi vsak človek stal ob pravem delu, ki ga je sposoben in ga zanima, in ako bi prihajal v delavnico svež in krepak. Zato je volitev pravega poklica silno važna zadeva.

Toda tudi delo, ki ga izvršuješ prisiljen, ti bo lahko, ako si zdrav in ako znaš s krepko voljo najti na svojem delu možnost, lepoto ali koristnost, ki te navdaja z zadovoljstvom. Vsako delo je lahko zanimivo in prijetno, samo od tvoje volje in uvidevnosti je odvisno, da to spoznaš. Možje najvišje inteligence so delali v mladosti često v najslabših in najgrših poklicih s fanatizmom, ki so si ga sami sugerirali z močno voljo. In ti možje so sčasoma postali slavni izumitelji in svetovno znani učenjaki.

Tudi ti može pa, so predvsem skrbeli, da so si ohranili zdravo dušo in telo. Zmotno je misliti, da več storimo, ako delamo vsak dan dolge ure do izčrpanosti. Zakaj uspeh je boljši, ako delamo krajšo dobo z največjo vnemo in čilostjo. Povsem dobro delo pa je nemožno, ako nimajo možgani dovolj počitka, zdravega spanja in dovolj telesne hrane. Štedi svoje sile in ne zapravljaj zdravja, to je geslo, ki donaša prej ali slej uspeh na vseh poljih človeškega udejstvovanja.

In privošči si dovolj tistega, kar je najceneje, a za zdravje najdragocenejše: čistega zraka. Kajti svoje življenje in svojo življensko moč usopljamo iz zraka. Pokvarjeni zrak pa je našemu zdravju prav tako nevaren

kakor pokvarjena voda. Zato skrbimo, da smo vedno v čistem ali čim čišče izčiščenem zraku — podnevi in ponoči. Kdor živi v slabem zraku, ima malo odpornosti proti boleznim, naglo vene, je bled in trpi neprestano za prehlajenjem, vnetji, jetiko in infekcijami. Tudi ob prav mrzlih dnevih je izprehod po naravi brez prahu silno zdrav: obvaruje te katarov in prehlada, utrdi te in osveži, da si za delo mnogo sposobnejši in vztrajnejši. Le kdor se krepko giblje na čistem zraku, ima zdravo srce in zdravo barvo polti. Gorjanci so vsi vedri in zagoreli, rjavordeči in zdravi kakor dren na skali, meščani pa blede in slabotni, kakor jesenska megla dolgočasni. Tu vidimo lahko, kako vplivata čist — ali slab zrak.

Meščani navadno niti ne znajo pravilno dihati; ramena drže skupaj, delajo zgrbljeni in sopejo le z zgornjim delom pljuč. Večine pljuč skoraj nikoli ne uporabljajo, ker nikdar — globoko in svobodno ne diha. Posledica tega je siva, rumenkasto umazana polt, slaba prebava, težko spanje, nagnjenost k vsem boleznim. Edino pravilo zanje so dolgi izprehodi po hribih in med gozdovi po ravnini, gojenje sportov, smučanja, plavanja, telovadbe, jezdarenja, borjenja, boksanja... vse na svežem čistem zraku.

In poleg zraka je najboljši zdravnik solnce. Včasih so bili ljudje tako neumni, da so se bali solnca. Laški pregovor pa pravi: »Kamor ne pride solnce, mora priti zdravnik.« Zakaj solnčni žarki ustvarjajo čudeže v rastlinah prav tako, kakor v živalih in človeku. Solnce je vir vsega življenja, vse energije, miselne moči, mišičevja in zdravja. Divjaki, ki povsem nagi letajo po solneu, so najbolj zdravi ljudje, a večina redovnic in redovnikov, ki tiče oblečeni neprestano med mračnim zidovjem, umirajo že v mladosti. Stari Grki in Rimljani so bili najbolj lepi in čvrsti ljudje, ker so ljubili solnce in ga častili kot Boga.

Zato, trgovec ali obrtnik ali kdorkoli si, ne zabi: prvo je zdravje, vse drugo ti bo podarjeno, samo ako hočeš. Štedi svoje telo in duha in skrbi zanja vsaj toliko, kakor skrbiš za vse drugo, ki je dosti nevažnejše. Vse to bi moral vedeti vsakdo, a dobro je, da se pove vedno zopet iznova.

NAŠE GOSPODARSTVO V FEBRUARJU IN MARCU 1932

Sedaj nam je za potek denarne krize v preteklem letu na razpolago dovolj podatkov, ker je medtem Narodna banka objavila svoje četrtletno poročilo za zadnje tri mesece leta 1931, poleg tega pa je tudi naša emisijska banka imela svoj občni zbor (6. marca 1932). Deloma smo že v prejšnji številki objavili podatke o gibanju hranilnih vlog pri regulativnih hranilnicah v Sloveniji.

Hranilne vloge pri bankah so znašala v milijonih Din:

	30. 6. 1930	31. 12. 1930	1. 6. 1931	1. 9. 1931	1. 12. 1931
Hrvatska in Slav.	4.758	4.992	4.633	4.592	4.230
Srbija in Črna gora	2.884	3.520	4.152	3.706	3.343
Slovenija: banke	1.095	1.681	1.717	1.568	1.331
regulat. hranilnice	1.087	1.128	1.220	1.217	1.206
Vojvodina	1.473	1.519	1.492	1.348	1.251
Bosna in Hercegovina	732	816	797	765	596
Dalmacija	218	239	321	239	213

Dne 1. decembra 1931 je bilo stanje vlog v primeri s koncem leta 1930 manjše v naslednjih pokrajinah: Hrvatska in Slovenija 13·26%, Srbija in Črna gora 5·03%, Sloevnija: banke 20·82%, regulativne hranilnice + 6·92%, Vojvodina 17·65%, Bosna in Hercegovina 27% ter Dalmacija 10·88%. Iz teh številke je razvidno, da so največ tujih sredstev izgubile slovenske banke, še bolj pa v Bosni in Hercegovini. Nasprotno so vloge slovenskih regulativnih hranilnic celo narasle, kar je deloma pripisovati dejstvu, da so nekatere dobile proti koncu leta 1931 nova tuja sredstva. Velika izguba hranilnih vlog in ostalih tujih sredstev naših bank v primeri s koncem preteklega leta je bila v nemali meri povzročena po nacionalizaciji Kreditnega zavoda. Saj pravi sama Narodna banka v svojem letnem poročilu, da je oddala v zvezi s to nacionalizacijo za 300 milj. deviz, katere so prišle predvsem iz slovenskega ozemlja, zaradi česar je bila na našem denarnem trgu kriza znatnejša kot v nekaterih ostalih pokrajinah države.

V svojem poročilu ceni Narodna banka, da je bilo konec leta 1931 tezaviranih okoli 750 milj. Din, kar odgovarja povečanju kreditov Narodne banke od zakonske stabilizacije dinarja sem. Glede obsega krize nam kažejo sliko podatki o višini kreditov, ki jih je dala Narodna banka ob koncu leta 1931. Tedaj je znašal eskont Narodne banke v Ljubljani (v oklepajih podatki za 31. december 1930): 113·9 (88·05) milj., v Mariboru 32·7 (37·0), v Zagrebu 542·5 (170·7), v Beogradu 805·0 (711·4), v vsej državi pa 1965·65 (1.433·7) milj. Din. Iz tega je razvidno, da je lani največje povpraševanje in potreba po kreditih bila v Zagrebu. Lombard daje na koncu leta to-le sliko: Ljubljana 16·0 (3·8), Maribor 1·2 (0·04), Zagreb 23·4 (6·8), Beograd 219·8 (172·9), v vsej državi 287·2 (203·5) milj. Din.

Narodna banka objavlja tudi podatke o stanju 20 najvažnejših privatnih bank v zadnjih mesecih 1931. Iz teh podatkov je razvidno, da so zavodom zaupana tuja sredstva narastla od konca leta 1930 do aprila 1931 od 7.609 na 7.632 milj., od aprila do maja pa so padla na 7.023, v oktobru so nadalje nazadovala na 6.523, torej za skoro pol milijarde Din. Padec v novembru je znašal že manj, tako da je skupna svota tujih sredstev padla samo na 6.278 milj., v decembru pa na 6.142 milj. Važno je zabeležiti, da so že v decembru začeli naraščati tekoči računi. Med aktivni je najbolj v decembru narasla blagajna in sicer skupno s terjatvami pri Narodni banki, dočim je prejšnja dva meseca še padala. To je pripisovati izterjevanju posojil, kajti tuja sredstva bank so v decembru skupno še padla za svoto 136 milj. Din, dočim je znašalo povečanje računa blagajne in žira 147 milj. Din pri istočasnem zmanjšanju ostalih aktivnih računov za 265 milj. Din. V ostalem pa je dvig te zadnje postavke zelo sezijski pojav, kar se da razlagati v zvezi z bilancami.

Hranilne vloge so znašale skupno v vsej državi po stanju 1. decembra 12.170 milj v primeri z 12.235 milj. Din dne 1. septembra, torej skoro neposredno pred največjim izbruhom krize.

Položaj v našem gospodarstvu se je zelo poslabšal. Od vseh strani prihajajo poročila o nadaljni poostritvi krize v industriji, odpuščajo se stotine delavcev in velika podjetja ustavljajo svoje obratovanje, ker se jim kopičijo zaloge, na drugi strani pa jim ni mogoče dobiti dovolj obratnih sredstev, da vzdrže še nekaj časa. Tako postaja ta pomlad za naše delavstvo katastrofalna. Izgledi za ostalo leto niso nič kaj dobri. Pomisliti moramo namreč, da je varčevanje v državni in drugih oblastvih izločilo skoro večino investicijskih kreditov, tako da bo naše delavstvo imelo kaj malo zaposlitve. Poleg tega je varčevanje povzročilo tudi zmanjšanje uradniških in pokojninskih prejemkov, kar se bo zopet poznalo pri kupni moči uradništva, posebno v mestih. Vsi znaki kažejo, da pri nas še ni konec deflacijske politike, ki nam je prinesla stabilnost državnega denarja. Zato seveda ne verjamemo nasprotnim glasovom.

Delavske zbornice v naši državi cenijo število brezposelnih na 182.000, kar je ogromno število v primeri z onimi brezposelnimi delavci, ki jih izkazujejo borze dela v vsej državi. Vpoštevati pa je treba, da je od tega najmanj 65.000 do 75.000 brezposelnih sezijskih delavcev v Vojvodini, ki so vsako zimo brezposelni. Lahko cenimo, da je pravih brezposelnih industrijskih delavcev v naši državi okoli 110.000, kar pomeni približno eno šestino vsega industrijskega delavstva. Zato je potrebno, da se misli na nujne ukrepe v pomoč tem brezposelnim, ne pa da se celo negira eksistenca velikega števila brezposelnega delavstva.

V zakonodajnem delu imamo zabeležiti predlog o ukinjenju žitnega režima, ki se bo ravnala po njih kapaciteti in katerih pričakovani donos (150 milj.) bo trgovina (mišljena je pod žitom predvsem pšenica) v državi svobodna, dočim velja monopol še nadalje za zunanjo trgovino. Obremenjeni pa bodo mlinci z novo takso,

ki se bo ravnala po njih kapaciteti in katere pričakovani donos (150 milj.) bo služil za kritje izgub pri nadaljnem finansiranju odkupa pšenice za izvoz. Priv. izv. družba bo še nadalje intervenirala na trgu. Ukinjenje notranjega žitnega režima pričakujejo v kratkem, kar bo velika razbremenitev za pasivne kraje.

Kakor pri nas na denarnem trgu, tako se tudi na svetovnem denarnem trgu kažejo znaki izboljšanja. Dotok zlata v Francijo in nekatere druge države še traja, dočim se je angleški funt zelo popravil. To je pripisovati predvsem dejstvu, da so se začeli angleški kapitali v velikih množinah vračati v Anglijo, ker so dobili zaupanje v funt šterling, kateremu niti intervencija Bank of England ni mogla preprečiti dviga, ki je nastopil prejšnji teden. Ta dvig je pripisovati, kakor smo že omenili, vračanju angleškega kapitala v Anglijo iz Amerike, Francije, Švice, Holandije itd., nadalje je Anglija izpremenila svoje dolgoročne naložbe v inozemstvu in v dominijonih v kratkoročne ter jih potegnila nazaj domov. Poleg tega se je pričel tudi velik dotok zlata. Na Angleškem doma je višja kupna cena za zlato pri neizpremenjeni nominalni vrednosti funta in majhnem dvigu cen, ki še dolgo ne odgovarja padcu intervalutarnega tečaja funta, povzročila, da se je razvila živahna trgovina s sovražni (zlatniki za 1 funt šterling). Poleg tega je začelo prihajati zlato v ogromnih količinah iz Indije, kjer so velikanski zakladi zlatnine, katere cenijo na 7 milijard zlatih mark. Zaupanje se vrača na svetovne trge. Poleg tega opazamo na blagovnih tržiščih izvestno tendenco k stabilizaciji cen, ki je posebno vidna pri tekstilijah. Drug ugoden znak je položaj na svetovnih borzah. Vseskozi od novega leta dalje vlada na njih čvrstejša tendenca in tečaji gredo polagoma navzgor. Negativno je deloval sicer zadnje dni samomor švedskega finančnika, kralja vžigalica Ivarja Kreugerja, čigar vrednosti so padle vsepovsod in povzročile v Stockholmu celo zatvoritev borze.

Likvidnost na nekaterih svetovnih denarnih trgih se je zelo povečala ker prihaja na eni strani na trg tezavrirani denar, na drugi strani pa se tajajo in vračajo zamrzli krediti. Posebno za naše razmere je važno, kako se bo razvijala gradbena delavnost, ki je prejšnja leta posebno v Ljubljani pripomogla k boljšim razmeram v gospodarstvu. Tu bo vse odvisno od razmer na denarnem trgu. Pozna se sicer dotok novega denarja, posebno iz poslovnega življenja, vendar so denarni zavodi previdni in iščejo predvsem kratkoročnih naložb, ker vlada še izvestna negotovost.

Glavne postavke izkazov Narodne banke so bile naslednje (v milj. Din):

	31. dec. 1931	8. febr. 1932	15. febr. 1932	22. febr. 1932	29. febr. 1932	8. marca 1932
Aktiva:						
zlato	1.758·4	1.759·1	1.759·1	1.759·4	1.759·4	1.759·5
valute	6·4	1·6	3·0	4·1	4·7	0·6
devize	332·4	258·7	220·9	172·3	118·3	194·3
skupna podloga	2.096·8	2.020·4	1.983·0	1.935·7	1.882·5	1.954·4
devize izven podloge	86·4	83·6	85·9	86·3	82·8	86·9
menična posojila	1.965·6	1.946·6	1.945·6	1.920·6	1.922·6	1.936·0
lombardna posojila	287·2	270·6	270·1	268·8	267·4	264·5
prejšnji predujmi državi	1.799·2	1.800·3	1.801·2	1.801·6	1.801·9	1.802·1
začasni predujmi državi	—	431·0	431·0	431·0	431·0	437·0
Pasiva:						
obtok bankovcev	5.172·2	4.990·2	4.841·7	4.717·3	4.776·0	4.861·7
državne terjatve	29·3	39·9	32·7	37·6	18·8	20·9
žiroračuni	326·2	516·6	541·3	482·7	409·6	433·4
drž. gospodarska podjetja	60·9	48·1	81·0	108·4	22·3	33·0
skupno obveznosti po vidu	416·5	604·7	655·0	628·0	450·7	487·2
obveznosti z rokom	681·1	979·9	1.040·4	1.119·3	1.181·9	1.176·4
obtok in obveznosti po vidu						
skupaj	5.588·7	5.594·9	5.693·1	5.345·3	5.226·7	5.348·9
odstotek kritja	37·51	36·11	36·07	36·21	36·01	36·53
samo zlato kritje	31·46	31·44	32·—	32·91	33·66	32·89

Iz teh izkazov je razvidno, da se naš zlati zaklad počasi, a stalno veča. Na drugi strani pa je bil odtok deviz vedno večji, tako, da so do konca februarja devizne rezerve skopnele v primeri z začetkom meseca od 342·3 milj. Din na 201·1 milj. Nasprotno pa dobivamo deviz iz inozemstva vedno manj, ker je naš izvoz manjši in tudi naši izvozniki ne morejo dobiti sploh deviz za svoje terjatve. Tako je n. pr. Grčija enostavno ukinila dajanje deviz za naše izvoznike in

naenkrat imamo v Grčiji na desetine milijonov Din zmrzlih terjatev, da se poslužimo v zadnjem času tako rabljenih izrazov.

Toda kmalu po prvem marcu je Narodna banka prenehala zadovoljevati popolnoma vse devizne potrebe. Sedaj daje na ljubljanski borzi nekaj pod 100.000 dinarjev deviz dnevno, na zagrebški in belgrajski borzi pa nekaj več. Dne 2. t. m. je bil izpremenjen tudi devizni pravilnik in sicer v toliko, da se ukinja nakazniški promet z inozemstvom, da se ne dovoljuje potnikom iznesti iz države kot doslej 2.000 Din in da se s pošiljkami efektivnih dinarjev iz inozemstva ne morejo ustvariti svobodne dinarske terjatve in ne morejo porabljati za zavarovanje valute.

S tako zmanjšanimi dodelitvami ni mogoče kriti vseh potreb uvozne trgovine in se zato kaže v njej zastoj. Pričakujejo pa, da bodo v kratkem prišli novi devizni predpisi, ki bodo omogočali še nadalje import. Po dosedanjih vesteh iz Beograda bo Narodna banka dodeljevala devize samo za sirovine in polizdelke, dočim bo za uvoz gotovih izdelkov dajala devize le tedaj, če se dotično blago ne izdeluje v zadostnih količinah doma. Vsekakor pa je sedanje stanje imelo za posledico, da se je devizni zaklad banke povečal od 29. februarja do 8. marca za 80·1 milj. na 281·2 milj., pri tem so seveda razne devize, ki so navedene v devizah izven podloge, štete kot enakovredne drugim devizam. Kakor je razvidno iz letnega poročila Narodne banke za 1931, šteje Narodna banka med devize izven podloge: nemške marke, pezete, funte šterlinge, pengeje, danske, švedske in norveške krone, drahme in šilinge. Največ je nemških mark.

Avstrijski kliring se doslej ni posebno obnesel. Zato je Avstrija klirinške pogodbe z nekaterimi državami že odpovedala, z drugimi zopet, med njimi z našo državo, pa jih namerava odpovedati. V kliringu z Avstrijo, od 20. januarja pa do konca februarja, torej v dobrem mesecu, je bilo za nas vplačano v Avstriji 29 milj. dinarjev, za avstrijske uvoznike pa je bilo pri nas vplačanih komaj poldrug milijon Din. To je razumljivo, ker izvažamo v Avstrijo blago, katerega je treba takoj plačati, dočim naši uvozniki plačujejo blago v treh, šestih ali celo devetih mesecih. Zato v tako kratkem času ni mogoče še vršiti izravnave.

Posojila Narodne banke se še zvišujejo, čeprav so v drugem februarjem izkazu nekoliko padla. To velja za eskont, dočim lombard še vedno stalno pada. To ni dobro znamenje, ker pomeni, da za banke kriza na denarnem trgu še ni popolnoma prenehala. Prejšnji predujmi državi stalno polagoma naraščajo, ker se jim pripisujejo obresti za izdane blagajniške zapise. O višini obtoka blagajniških zapisov ni dovolj podatkov. Poročilo Narodne banke za preteklo leto jih navaja 31. decembra 61·7 milj. pri vseh obveznostih z rokom v znesku 681·1 milj. Devizni krediti so torej takrat znašali manj kot 619·4 milj. Din. Postavka obveznosti z rokom se je v januarju, kakor smo napisali že v prejšnjih poročilih, povečala le deloma radi blagajniških zapisov, kajti dobili smo 3 milj. dolarjev deviznih kreditov, torej skoro 170 milj. Din. V glavnem pa je prirastek postavke: obveznosti z rokom pripisovati le povečanju obtoka blagajniških zapisov. Vpoštevati je nadalje treba, da mora Narodna banka kriti poleg obtoka tudi obveznosti, ki so takoj plačljive, to so: državne terjatve, žiroračuni in računi državnih gospodarskih podjetij. Zato se kakor pravi srbski izraz »prebacuju« obveznosti po vidu v obveznosti z rokom, za katere ni predpisano kritje. Odstotek kritja je zato stalno ostal nad 36%, ker pa je obtok bankovcev (in tudi obveznosti po vidu) padel, se je zlato kritje samo povečalo, čeprav je zlati zaklad ostal konstanten. Seveda je vpoštevati, da je deviz vedno manj in da je zlato kritje kljub neizpremenjenemu zakladu tudi radi tega višje.

Poštna hranilnica je objavila svoj računski zaključek za 1931, iz katerega je razvidno, da postaja zavod vedno bolj bankir države. Med tekočimi računi so dolgovali: finančno ministertvo za državne bone 206·1 milj., dolg Glavnega železniškega ravnateljstva za kratkoročno posojilo 39·3 milj., uprava pošte in brzojava 38·3 milj. Din za zgradbe, katere je Poštna hranilnica ali zgradila ali kupila, 66 milj. Din pa je zopet dolgovala poštna uprava začasno za obračun s poštam za čekovna in hranilna vplačila. Vse državne ustanove plačujejo 6% obrestno mero. Čisti dobiček za 1931 znaša pri donosu 73·05 (63·85) milj., 24·0 (35·3) milj. Din. od česar dobi država, odnosno kot proračunski dohodek Poštne uprave 15·1 (31·1) milj. dinarjev.

Poštna hranilnica ne objavlja več detajlnih pregledov svojega mesečnega stanja. Po nepopolnih podatkih v srbskih listih je znašal v februarju ves promet 4·61 milijarde Din, od česar je bilo brezgotovinskega prometa 46·12%, kar kaže, da se približujemo normalnim razmeram. Število poštno-čekovnih računov je

naraslo v tem mesecu na 20.493, število hranilnih knjižic pa na 184.812. Hranilne vloge same so narasle v februarju za 16.47 na 368.67 milj. Din. Saldo čekovnih računov je znašal konec februarja 857.26 milj. Din, kar pomeni v primeri s koncem januarja zmanjšanje za 9.66 milj., v primeri s koncem leta 1931 pa povečanje za 57.62 milj. Din.

Državna hipotekarna banka je iz nerazumljivih razlogov prenehala objavljati svoje mesečno stanje. Zadnje poročilo je bilo objavljeno za september. Od tedaj smo pa čitali le še letno poročilo. Najvažnejše izpremembe v zadnjem četrtletju so bile naslednje: fondi in kapitali javnih ustanov so se zmanjšali, ravnokotne hranilne vloge in obtok obveznic ter zadolžnic v inozemstvu. Nasprotno pa so narasli kratkoročni predujmi v inozemstvu. Med aktivni so se povečale skoro vse postavke z izjemo raznih posojil, ki so padle.

Slika zadnjih izkazov je naslednja (vse v milj. Din):

Aktiva:	1929	1930	30. 9. 1931	31. 12. 1931
gotovina in naložbe pri Poštni hr. in N. b.	575.8	120.2	38.4	55.4
hipotekarna posojila	2.098.5	2.290.6	2.308.5	2.321.7
komunalna posojila	310.3	473.0	542.3	548.7
razna posojila (brez tekočega računa)	249.3	310.4	359.4	351.1
Pasiva:				
fondi in glavnice javnih ustanov	1.509.1	1.621.0	1.430.6	1.409.4
hranilne vloge	455.5	528.9	615.5	615.8
založnice in obveznice	933.0	896.6	872.7	853.0
kratkoročna inozemska posojila	70.7	70.7	153.4	158.9

Iz teh podatkov je razvidno, da so se vloge pri Državni hipotekarni banki zmanjšale, kajli vpoštevati je treba tudi kapitalizirane obresti. Poleg tega so te vloge dosegle svoj maksimum konec avgusta s 649.4 milj. Din.

Bilanca za 1931 kaže, da je znašal čisti dobiček banke 68.4 milj. Din v primeri s 63 milj. za 1930. Od lanskega čistega dobička dobi država 51.5 milj., dočim je dobila 1930 samo 45.9 milj. Din.

Tečaj državnih papirjev so bili na zagrebški borzi naslednji:

	7% inv. pos.	vojna škoda	8% Bler. pos.	7% Bler. pos.
31. decembra 1931	60.— blago	230.— — 235.—	58.— blago	47.50 — 49.—
29. januarja 1932	55.50 — 57.—	225.— — 228.—	50.— — 51.50	45.75 — 46.25
29. februarja 1932	61.50 — 62.625	246.— — 247.—	53.— — 53.75	47.— — 47.25
16. marca 1932	63.— — 64.—	227.— — 228.—	54.— — 55.—	48.— — 48.50

Tendenca za naše državne papirje se je sicer od našega zadnjega poročila sem posebno v prvi polovici marca izboljšala, vendar so tečajni zadnje dni zopet nekoliko popustili. Promet je postal nekatere dni prav znoten, posebno v dolarskih papirjih, kjer je šel promet v desetisoče dolarjev. Da je prišlo do zadnje učvrstitve dolarskih papirjev, je pripisovati inozemski čvrsti tendenci na svetovnih borzah.

Za našo zunanjo trgovino so nam od našega zadnjega poročila sem na razpolago samo podatki za januar, iz katerih je razvidno, kako katastrofalno vpliva svetovna gospodarska kriza na naš izvoz in uvoz. Še januarja 1930 je znašala vrednost naše zunanje trgovine 1.177 milj., leta 1931 v januarju je padla vrednost na 794 milj., letos v januarju pa celo na 447 milj. Din, torej približno za dve tretjini.

Slika je naslednja (v milj. Din):

	Uvoz	Izvoz
januar 1931	410.3	384.1
december 1931	297.9	382.1
januar 1932	228.2	218.3

V primeri z januarjem lanskega leta je naš uvoz padel po vrednosti za 44.4, po količini pa za 37.8%. Izvoz pa je nazadoval po količini za 26.4%, po vrednosti pa za 43.2%. Zunanja trgovina je bila v januarju lani pasivna za 26.2 milj., v decembru lani je bila aktivna za 84.2 milj., v januarju letos pa zopet pasivna za majhno svoto 9.9 milj.

Indeks cen Narodne banke za februar izkazuje nadaljni padec cen v veletrgovini. V primeri z januarjem je narastel indeks cen rastlinskih proizvodov zaradi višjih cen ječmena, suhih sliv in pekmeza. Med živalskimi proizvodi so v

ceni najbolj padla jajca, deloma pa so se zvišale cene volov, ovac in zaklane perutnine. Med industrijskimi proizvodi so vse cene čvrste, izvzemeši pločevino in špirit, povečala se je tudi cena bombažnega prediva. Izvozni indeks je padel radi nižjih cen jaje, dočim so se med uvoznimi predmeti povečale cene pnevmatike. Posamezne skupine so izkazovale to-le gibanje (podlaga so cene v l. 1926 kot 100):

	rastlinski	živalski	mineral.	industr.	skupno	uvozni	izvozni
januar 1931	71·7	82·8	84·9	72·8	75·7	72·5	76·2
februar 1931	73·3	78·1	82·1	72·1	74·8	71·1	74·9
december 1931	70·6	58·6	73·4	68·5	67·2	65·1	66·6
januar 1932	69·0	60·5	75·7	69·2	67·8	65·1	66·4
februar 1932	70·3	57·6	75·7	68·8	67·3	64·4	65·3

Indeks cen na svetovnih trgih je neenoten, kar dokazujejo številke profesorja Irvinga Fisherja. Njegov indeks je bil v februarju (v oklepajih podatki za januar, vse na podlagi cen v l. 1928 kot 100): Unija 65·0 (66·2), Anglija 69·5 (70·6), Francija 75·6 (75·7), Italija 65·8 (66·4) in Nemčija 71·9 (70·5).

Ljubljana, 16. marca 1932.

FRANC DOLNICAR

PISEMSKI FORMAT DIN

(REGISTRATURA)

Kdor ima opravka z registraturo, mu je znano, koliko neprilik ustvarja pri odlaganju dopisni material v neštetih oblikah. Predvsem ni mogoče spraviti v sklad trgovskega in pisarniškega formata, kadar odlagamo take dopise v skupno mapo ali register. In kdo nima nešteto takih slučajev. Pa tudi sicer se podjetniki ne držijo teh dveh velikosti, temveč oblikujejo tiskovine vsak po svoje in tako nastane v registraturi prava zmeda.

Da se odpomore temu zlu, si je dala nemška organizacija »Normenausschuss der Deutschen Industrie« nalogo, da napravi v tem vrvežu formatov red — na način, da je predpisala normirane oblike vseh papirjev, ki jih uporabljamo za dopisovanje. Državna uprava jih je osvojila in s primerno propagando jih je uspelo uvesti tudi v trgovski svet. To je takozvani DIN (das ist normal) — format.

Pomen take ureditve so prav kmalu uvidevno sprejele tudi druge evropske države in danes je DIN-format vpeljan v Avstriji, Belgiji, Čehoslovaški, Franciji, Holandiji, Norveški, Ogrski, Poljski, Rusiji, Švedski in Švici.

Bilo bi tudi pri nas posvečati tej normi večjo pažnjo ter se ji prilagoditi. Prvi korak v tem pravcu bi imela storiti naša državna uprava, ker le v tem slučaju bi zadobil DIN-format smiselni značaj. Če se ga poslužujejo le nekatera trgovska in industrijska podjetja, pomeni to sicer na eni strani korak naprej, na drugi strani pa se je pojavil poleg dosedanjih dveh formatov, še novi, tretji. Toda ta format v registraturi ne moti, ker je obdržal širino folio-formata in je le za malenkost daljši od quart-formata.

Podjetniki, ki živijo z duhom časa, so novo obliko sprejeli z veseljem, uvidevajoč njen pomen za poenostavljenje poslovanja in važno pridobitev racionalnega gospodarstva.

Oblika DIN-formatov temelji na enotni poli kvadratnega metra v izmeri $0\cdot841 \times 1\cdot189$ m v razmerju stranic $1 : \sqrt{2}$.

Mednarodna poštna zveza je na tej podlagi sprejela obliko dopisnice v velikosti 105×148 mm. Taka dopisnica je nekoliko večja od naše ter posebno prikladna za pisanje na pisalnem stroju, ker spravimo nanjo

kljub potrebnim robovom še mnogo vsebine. Pri sedanji visoki poštni tarifi je to upoštevanja vredno dejstvo.

Vse nadaljne formate dobimo na način, da vsakokrat eno stranico podvojimo, a drugo pridržimo. Tako ima mali pisemski papir (memorandum) velikost 148×210 mm ali pisemski papir 210×297 mm. V enakem razmerju se izračunavajo oblike za ves ostali dopisni material, tako račune, knjige, reklamne tiskovine, kartotečne liste, čeke, risbe in drugo.

Normirane oblike dopisov omogočajo tudi enotno formo pisarniške opreme.

V naslednjem podajam tabelarni pregled nekaterih — v praksi običajnih — DIN-formatov:

	Velikost mm	DIN oznaka
Trgovski pisemski papir	210×297	A 4
Malo pismo (memorandum)	148×210	A 5
Dopisnica	105×148	A 6
Prospekti, ceniki večji	210×297	A 4
„ „ mali	148×210	A 5
Etikete	52×74	A 8
Naslovni listi za pakete	105×148	A 6
Poslovne vizitke (Porstmann)	74×105	A 7
Risbe, večje	420×594	A 2
„ male	297×420	A 3
Čeki	105×148	A 6
Kartotečni listi	297×420	A 3
„ „	210×297	A 4
„ „	148×210	A 5
„ „	105×148	A 6
„ „	74×105	A 7
Žepne knjižice	105×148	A 6
Kuverte	114×162	C 6
Pisarniške mape	229×324	C 4
Registri	229×324	C 4

Dosedanje oblike:

quart (trgovski) format	220×280 mm
veliki quart	260×322 mm
folio (pisarniški) format	210×330 mm

Poslovne knjige (prim. ameriški journal) in bloki, bodo ostali izven norme (dasi so v DIN-tabeli označeni), ker je njih velikost odvisna običajno od potrebnih rubrik.

Tudi osebne vizitke bodo ostale stvar okusa in enako privatni pisemski papir v ovitkih in kasetah.

Kuverte, ki jih uporabljamo za trgovski papir, so prikladne tudi za DIN-format in realizacija nove oblike ni nujno potrebna. Vsekakor pa bi imeli z normo znatno olajšano delo poštni uradi in pismonoše.

Tudi pisarniški registraturni pripomočki, ki so se uporabljali doslej, so prikladni za normirane oblike in ostanejo prav lahko do potrošnje v rabi.

Ali QUART ali DIN? Ako vzamemo sedaj v trgovini in produkciji običajne velikosti papirjev, vidimo, da niso vedno prikladne za razrezanje v DIN-format ter je z ozirom na možnost boljšega izkoriščanja papirja — tedaj s čim manjšimi odpadki — primena DIN-formata v mnogih slučajih povsem neracionalna. Običajni quart-format bomo obdržali tako

dolgo, dokler odtehta gmotna vrednost na prihranku papirja, praktično vrednost normiranih formatov. Da omogočim topogledno primerjanje, navajam v naslednjem velikosti nekaterih papirjev, ki so sedaj v trgovini v rabi:

- Konceptni papir 68 × 84, 50 × 80 in 63 × 95.
- Pisalni papir 68 × 84, 80 × 100, 47 × 60, 58 × 84, 63 × 95 in 70 × 100.
- Bankpost in hartpost 59 × 92 (46 × 59).
- Papirji za pisalni stroj 42 × 68, 47 × 60, 59 × 92 in 63 × 95.
- Tiskovni papirji 63 × 95.
- Pellure papirji 42 × 68, 47 × 60 in 63 × 95.
- Lahki barvani papirji (Kuler in Afišen) 63 × 95.
- Papir za ilustracije 63 × 95 in 70 × 100.
- Knjižni papir 58 × 84, 63 × 95 in 70 × 100.
- Plakatni papir 95 × 126.
- Papirji in kartoni za ovitke 70 × 100.
- Kartoni za dopisnice 59 × 74 in 64 × 86.
- Kartoni za kartotečne liste 66 × 100 (50 × 66).
- Kartoni za fascikle 70 × 112.

TO IN ONO

Stečaji in prisilne poravnave v februarju 1932

Društvo industrijcev in veletrgovcev v Ljubljani objavlja za mesec februar 1932 sledečo statistiko (številke v oklepaju se nanašajo na isto dobo pretečenege leta):

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 5 (10), Savski 5 (7), Vrbaski 1 (—), Primorski 7 (1), Drinski 10 (6), Zetski 7 (—), Dunavski 15 (11), Moravski 14 (4), Vardarski 9 (4), Beograd, Zemun, Pančevo 5 (2).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 27 (10), Savski 26 (7), Vrbaski 2 (1), Primorski 9 (—), Drinski 15 (6), Zetski 3 (1), Dunavski 22 (20), Moravski 3 (—), Vardarski 2 (1), Beograd, Zemun, Pančevo 10 (1).

3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 3 (3), Savski 7 (4), Vrbaski 1 (—), Primorski 3 (3), Drinski 5 (5), Zetski 3 (—), Dunavski 18 (13), Moravski 6 (8), Vardarski 2 (2), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (7).

4. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 16 (2), Savski 8 (3), Vrbaski — (—), Primorski 2 (1), Drinski 7 (—), Zetski 2 (—), Dunavski 23 (4), Moravski — (—), Vardarski 3 (—), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (5).

V vsej državi je bilo v februarju 197 insolvent napram 147 v januarju ter 115 v mesecu decembru 1931. V prvih dveh mesecih t. l. je bilo skupno 371 insolvent napram 159 v istem razdobju 1931 odnosno 108 v letu 1930.

Brezposelnost v Jugoslaviji

Po statistiki »Centralnega tajništva delavskih zbornic« v Beogradu znaša brezposelnost: v Zagrebu 16.165 popolnoma in 5011 deloma brezposelnih.

Na področju Delavske zbornice v Splitu je 5710 brezposelnih delavcev in nameščencev, na področju sarajevske zbornice pa 23.141.

V območju javne borze dela v Novem Sadu in njenih ekspoziturah znaša število brezposelnih 5668. V Ljubljanskem okrožnem uradu za zavar. delavcev je število članstva padlo za 24.009 oseb.

Beograjska delavska zbornica izkazuje 12.495 brezposelnih. Po tej statistiki znaša število brezposelnih v državi 87.098. Seveda pa to število ni točno, ker so v njem zapopadeni le delavci in nameščenci, ki so v evidenci zbornic.

Samoupravna obremenitev v letu 1930

Ministrstvo za finance je izdalo statistiko samoupravne obremenitve za leto 1930. Po tej statistiki se je pobralo tega leta na samoupravnih davščinah:

Podeželske občine: doklad 527·2 milijonov Din, trošarin 40·1, taks: 26·8, kuluka —, skupaj 594·1 milijonov Din.

Mestne občine so pobrale: doklad: 258-8, trošarin 316-7, taks: 242-0, kuluka: —, skupaj 817-5 milijonov Din.

Banovine: doklad: 250-6, — trošarin 155-9, taks 79-3, kuluka: 26, skupaj 511-8 milijonov Din.

Skupni efekt samoupravne obremenitve v letu 1930 je torej sledeči: doklade 1036-6, — trošarine 512-7, takse 348-1, kuluk 26; skupaj 1923-4 milijonov Din, napram 1434-3 milijonov Din v letu 1929.

Obremenitev je porastla torej napram 1929 za 34-1%, posamezne davščine pa: doklade za 39-9%, trošarine za 24-5% in takse za 23-6%.

Konec svobodne trgovine v Angliji

1. marca t. l. je stopila v Angliji, po 85 letih svobodne trgovine, v veljavo angleška carinska tarifa. Anglija je nastopila s tem dobo protekcionističnega sistema. Ta korak in pa stališče Anglije v svetovni trgovini, njen značaj kot trgovsko središče in položaj države, ki razpolaga z največjo trgovsko mornarico, bodo imele brezdvomno velik vpliv na vso svetovno trgovino.

S 1. marcem je uvedla Anglija 10% carino od vrednosti skoraj na ves angleški uvoz; izvzeta je le pšenica, meso, industrijske surovine in vsa trgovina z dominijoni, kolonijami in mandatskimi pokrajinami. Anglija štiti svoje. Namen te izpremembe v trgovinski politiki Anglije leži zato predvsem v tem, rešiti probleme, ki so spravljali Anglijo v poslednjih letih v vedno težavnejši in nevzdržnejši položaj in ki so zlasti: kako spraviti v ravnovesje interese industrije z interesi poljedelstva

in kako spraviti v sklad interese nacionalne industrije z interesi širokih plasti potrošnikov.

Mednarodna zunanja trgovina

Padanje zunanje trgovine skoraj vseh držav, ki je pričelo leta 1929, se je nadaljevalo 1930 in 1931. Po podatkih »Commercial Reports« je skupna vrednost svetovne zunanje trgovine v letu 1930 za 20% manjša nego 1929, a v letu 1931 za 25% manjša nego 1930; napram temu je torej 1931 za 45% manjša od 1929. Zunanja trgovina 54 držav, ki predstavljajo 90% svetovne trgovine, znaša 1931: 42.667.400.000 dolarjev, napram 257.933.700.000 dolarjem 1930, to je za 26-3% manj.

Svetovna proizvodnja zlata

Skupna proizvodnja zlata 1931 kaže nov progres. V Transvaalu je dosegla 10.874.145 unc (1 unca je 31 gramov) napram 10.719.760 unc v letu 1930.

Za Transvaalom, čigar produkcija se vedno bolj razvija in ki predstavlja več nego polovico svetovne proizvodnje, prihaja Kanada. Industrija zlata v tej državi kaže dokajšen napredek. Proizvodnja je znašala 1930: 2.102.068 unc v vrednosti 39.861.663 dolarjev. Združene države ameriške so producirale leta 1929 za 2.056.300 dolarjev zlata.

V zapadni Avstraliji je bila produkcija leta 1931 za 94.203 unce višja nego 1930.

Nekdaj je bila produkcija zlata znatno višja. Tako je znašala leta 1911 — 22.618.696 unc v vrednosti 467-5 milijonov dolarjev.

D R U Š T V E N E V E S T I

Družabni večer Trgovskega društva Merkur za Slovenijo

se je vršil v četrtek, dne 10. marca t. l. ob pol 9. uri zvečer v restavracijskih prostorih »Zvezde« v Ljubljani. Družabni večer je bil izvrstno obiskan, osobito je bilo veliko število gostov, zlasti inženjerjev in tehnikov. V ciklu »Ljudska univerza za trgovske in obrtniške kroge« je prišlo na vrsto aktualno predavanje o predmetu »Problem elektrifikacije v Dravski banovini«. O tem vprašanju je izvrstno predaval vseučiliški profesor gospod dr. Milan Vidmar, čigar sloves sega dalek preko mej naše domovine. Odlični predavatelj je v enournem govoru pojasnil zgodovino našega električnega gospodarstva, očrtal stanje elektrifikacije v naši banovini in razpravljal temeljito o tem, kako bi bilo v gospodarskem pogledu najumestneje urediti električno gospodarstvo pri nas. Predavatelja, ki je nelahko snov lahko pojmljivo razložil, so udeležniki družabnega večera pozdravili z živahnim odobravanjem. Predavanje je vzbudilo v vsej javnosti veliko pozornost in so dnevniki in strokovni listi prinesli obširna poročila o izvajanjih gospoda dr. Milana Vidmarja. Družabni večer je vodil društveni predsednik gospod dr. Fran Windischer, ki je večer otvoril s primernim nagovorom in se po končanem predavanju pristržno zahvalil spretnemu predavatelju za njegov trud in njegovo prizadevanje.